

Правове регулювання обігу криптовалюти: сучасний стан і перспективи

Ковбас Ігор Васильович¹, Солодан Катерина Володимирівна²

Опубліковано	Секція	УДК
30.08.2025	Право	336.7, 342.7

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18961807>

Анотація. У статті досліджено актуальний стан нормативно-правового регулювання обігу криптовалюти в Україні в умовах розвитку цифрової економіки та інтеграції України у європейський правовий простору. Встановлені підходи до визначення правової природи криптовалюти як нематеріального цифрового активу, що функціонує на основі технології розподіленого реєстру та виступає об'єктом цивільних і фінансових правовідносин. Приділено увагу співвідношенню таких понять як «криптовалюта», «віртуальний актив», «токен», «цифровий актив», що дозволяє визначити місце криптоактивів у системі об'єктів цивільних права та уникнути термінологічної невизначеності.

Досліджено деякі моделі публічно-правового регулювання ринку криптоактивів, зокрема фрагментовану публічно-правову модель США та гармонізовану комплексну публічно-правову модель ЄС, яка базується на уніфікації правил функціонування ринку, ліцензуванні послуг і підвищенні стандартів захисту інвесторів. Встановлено, що українська публічно-правова модель перебуває на етапі становлення та потребує доктринального обґрунтування, чіткого розподілу повноважень між регуляторами, удосконалення механізмів фінансового моніторингу й податкового врегулювання. Обґрунтовано, що імплементація міжнародних стандартів та гармонізація з правом ЄС повинні відбуватися поступово та системно, з урахуванням правової природи криптоактивів і необхідності чіткого балансу між інноваційним розвитком та фінансовою стабільністю.

Зроблено висновок, що подальше вдосконалення нормативно-правового регулювання обігу криптовалюти повинно відбуватися шляхом формування нормативно-правового поля, яке передбачатиме легітимність операцій із криптоактивами, захист прав учасників ринку та інтеграцію України до європейського ринку цифрових фінансів.

Ключові слова: криптовалюта, криптоактиви, віртуальний актив, цифровий актив, токен, публічне регулювання, імплементація стандартів, гармонізація з правом ЄС.

¹ Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри публічного права, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ig.kovbas@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7039-1586>

² Доктор філософії з права, асистент кафедри публічного права, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
k.solodan@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2872-5332>

Legal regulation of cryptocurrency circulation: current status and trends

Annotation. The article examines the current state of regulatory and legal governance of cryptocurrency circulation in Ukraine in the context of the development of the digital economy and Ukraine's integration into the European legal space. Approaches to defining the legal nature of cryptocurrency as an intangible digital asset operating on distributed ledger technology and functioning as an object of civil and financial legal relations are identified. Particular attention is paid to the correlation between the concepts of "cryptocurrency," "virtual asset," "token," and "digital asset," which makes it possible to determine the place of crypto-assets within the system of objects of civil rights and to avoid terminological uncertainty.

Certain models of public regulation of the crypto-asset market are analyzed, in particular the fragmented public regulatory model of the United States and the harmonized comprehensive public regulatory model of the European Union, which is based on the unification of market rules, licensing of services, and strengthening investor protection standards. It is established that the Ukrainian public regulatory model is at a formative stage and requires doctrinal substantiation, a clear distribution of powers between regulators, and improvement of financial monitoring and tax regulation mechanisms. It is substantiated that the implementation of international standards and harmonization with EU law should be carried out gradually and systematically, taking into account the legal nature of crypto-assets and the need to maintain a clear balance between innovative development and financial stability.

It is concluded that further improvement of the regulatory framework governing cryptocurrency circulation should be achieved through the formation of a comprehensive legal environment ensuring the legitimacy of crypto-asset transactions, protection of market participants' rights, and Ukraine's integration into the European digital finance market.

Keywords: cryptocurrency, crypto-assets, virtual asset, digital asset, token, public regulation, implementation of standards, harmonization with EU law.

Вступ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження правового регулювання обігу криптовалюти обумовлена тим, що розвиток цифрових технологій і поява криптоактивів помітно змінюють традиційні уявлення про фінансову систему, інструменти розрахунків та механізми залучення капіталу. Криптовалюта давно вже не є технологічним експериментом і стала елементом економічного обороту та використовується, як інструмент інвестицій, обміну та збереження вартості. Водночас її економіко-правова природа залишається дискусійною, а відсутність єдиних нормативних підходів до визначення статусу криптоактивів створює ризики для учасників ринку, держави та фінансової стабільності загалом.

Особливої актуальності ця проблема набуває у зв'язку з формування у Європейському Союзі (далі – ЄС) цілісної моделі регулювання ринку криптоактивів, яка чітко сформована в Регламенті про ринки криптоактивів (MiCA). Відхід від децентралізованого та фрагментарного застосування поодиноких норм фінансового (податкового, бюджетного, емісійного) та цивільного законодавства до системного нормативно-правового регулювання на наднаціональному рівні свідчить про потребу забезпечення правової визначеності, захисту інвестицій та цілісності внутрішнього ринку. У таких умов наукове дослідження сучасного стану правового регулювання обігу криптовалюти та оцінка його ефективності є необхідною умовою розуміння позитивних результатів гармонізації, так і потенційних прогалин правозастосування.

Крім того, динамічність розвитку ринку криптоактивів, поява нових моделей токенизації, розвиток децентралізованих фінансових сервісів ставлять перед правом завдання актуального оновлення регуляторних підходів. Дослідження перспектив правового регулювання дозволяє оцінити, наскільки чинні механізми здатні реагувати на технологічні зміни, запобігати зловживанням та водночас не стримувати інновації. Саме тому тема правового регулювання обігу криптовалюти є не лише теоретично значущою, а й практично необхідною для формування збалансованої та передбачуваної правової політики у сфері цифрових фінансів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема правового регулювання обігу криптовалюти в Україні має значне науково-практичне опрацювання, однак не є доктринально завершеним. Нормативною основою досліджень виступає Закон України «Про віртуальні активи», який незважаючи на прийняття в 2022 році, ще не набрав чинності). У зв'язку з цим науковці зосереджуються на дослідженні економіко-правової природи криптовалюти, її місця в системі об'єктів цивільних прав та співвідношенні з категоріями, такими як майно, гроші та цифрові активи. У працях Є. Мічуріна, І. Мічуріна, Н. Патачиц, Н. Філатової Білоус, О. Подцерковного, Л. Могил криптовалюта досліджується як інструмент цивільного права (як конструкція правової фікції). У працях В. Марченко, А. Домбровської, П. Дуравкіна, Д. Шкильова, О. Тишенка зроблено відхід від теоретичних дискусій до прикладних аспектів – оподаткування, фінансового контролю, організації ринку та державного нагляду.

Окремим напрямком є порівняльно правові дослідження, які аналізують практику ЄС та США. Праці Б. Стрільця, І. Ковалевич, А. Цимбалюка демонструють, що національна українська правова наука активно звертається до зарубіжного досвіду, зокрема до судової практики європейських інституцій та моделей правового регулювання у США, оцінюючи їх можливої адаптації до національної правової системи. Це є свідченням поступового включення проблематики криптовалюти в контекст євроінтеграції та гармонізації фінансового законодавства.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, більшість з них є фрагментарними або тематичними (зосереджені на окремих аспектах обігу криптовалюти), тоді як відсутні комплексні дисертаційно-монографічні напрацювання щодо прийнятної моделі правового регулювання обігу криптовалюти з урахуванням фінансових, цивільних та міжнародних аспектів.

Мета статті. Метою дослідження є встановлення сучасного стану правового регулювання використанням та обігом криптоактивів, встановлення її правової природи та місця у системі об'єктів цивільних прав та фінансових правовідносин, визначення напрямів удосконалення національного законодавства з урахуванням міжнародних стандартів і європейської моделі регулювання ринків віртуальних активів. Досягнення зазначеної мети передбачає оцінку ефективності наявних механізмів публічного нагляду та фінансового контролю, виявлення прогалин і колізій у правовому регулюванні, а також обґрунтування концептуальних підходів до формування моделі правового регулювання обігу криптовалюти в умовах цифрової трансформації економіки.

Результати

Аналіз наукових підходів показує, що сьогодні немає єдиного визначення поняття «криптовалюта» – ні в законодавстві, ні в наукових працях. Водночас в правовій науці склалася спільна правова основа для розуміння цього явища. Різні автори, залежно від галузі дослідження, звертають увагу на окремі ознаки та властивості криптовалюти. Разом ці підходи дають більш-менш цілісне уявлення про її економічну та правову природу.

В економічній науці криптовалюту зазвичай описують як нове явище цифрової економіки, яке супроводжує трансформацію традиційних економічних відносин [4, с. 203-210]. Вона розглядається як продукт та результат технологічної еволюції, що змінює характер грошового обігу та впливає на баланс між приватною автономією та державним регулюванням.

У правовій науці існує позиція, що криптовалюту слід розглядати через призму теорії правової фікції як різновид віртуального активу у формі шифрованого електронного запису, емісія та облік якого здійснюються децентралізовано на основі технології розподіленого реєстру та криптографічних алгоритмів; при цьому підкреслюється її здатність бути об'єктом речових прав і виконувати обігові та накопичувальні функції [7, с. 11-23].

Дуравкін П.М., зокрема, вважає, що криптовалюта, «як синонім або різновид віртуальних активів, є нематеріальним благом – інформацією (сукупністю даних) у цифровому / електронному вираженні / форматі / вигляді, виступає об'єктом цивільних правовідносин, може використовуватися в якості платіжного засобу, інструменту переказу, інвестування та ін., при цьому має вартість та виражає її» [2, с. 62-70].

Приватно-правова концепція криптовалюти побудована на положенні, що криптовалюта має самостійне місце серед об'єктів цивільних прав і належать до групи віртуальних благ. Мічурін Є.О. вважає, що правовою підставою для висновку про належність криптовалют до об'єктів цивільного права, є Концепція оновлення Цивільного кодексу України. У ній звертається увага на розширення переліку об'єктів цивільних прав, серед яких вказана й криптовалюта [5, с. 46-53]. З цієї позиції акцент робиться не стільки на технічних характеристиках, скільки на здатності криптовалюти бути самостійним об'єктом правового регулювання. Близькою є позиція, за якою криптовалюта розглядається як різновид токенів, а останні через категорію «віртуального активу» [6, с. 62-77].

Публічно-правова концепція криптовалюти полягає в конкретизації економічної природи цього явища та визначає криптовалюту як нематеріальне благо – інформацію у цифровому вираженні, що виступає об'єктом цивільних правовідносин, може використовуватися як платіжний засіб, інструмент переказу чи інвестування і водночас має вартість та виражає її [2, с. 62-70]. Основний акцент робиться на здатності криптовалюти брати участь у фінансово-економічному обігу, що обумовлює необхідність її публічно-правового (податкового, бюджетного, емісійного) регулювання, як об'єкту грошового обігу.

Дослідження вищенаведених позицій дає можливість виділити декілька важливих властивостей та характеристик криптовалюти.

По-перше, вона має нематеріальну (цифрову) форму та існує у вигляді електронного запису.

По-друге, її функціонування пов'язане з децентралізованими технологіями розподіленого реєстру (Технології розподіленого реєстру (Distributed Ledger Technology, DLT) – це спосіб ведення та зберігання інформації, за якого дані не зосереджуються в одному центрі, а одночасно зберігаються на великій кількості незалежних вузлів мережі; кожен учасник такої системи має власну копію реєстру, а зміни до нього вносяться лише після узгодження між учасниками за встановленими правилами).

По-третє, вона володіє економічною цінністю та здатністю до участі в цивільному обороті.

По-четверте, виступає самостійним об'єктом правовідносин.

Для визначення правової природи криптовалют важливе значення має Закон України «Про віртуальні активи» (далі – Закон № 2074-IX), який закріплює поняття та

правовий режим віртуальних активів, до яких за своїми ознаками належить і криптовалюта, як їх різновид.

Закон № 2074-IX визначає віртуальний актив, як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Його існування та оборотоздатність забезпечуються системою забезпечення обороту віртуальних активів (стаття 1) [1]. Тим самим законодавець поєднує три ключові характеристики: нематеріальну природу, економічну цінність та цифрову форму вираження. Важливо, що віртуальний актив прямо визнається об'єктом цивільних прав, що означає включення його до сфери дії цивільного законодавства. Окремо підкреслюється, що віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав, що закладає основу для подальшої класифікації таких активів

Стаття 4 Закону № 2074-IX передбачає поділ віртуальних активів на незабезпечені та забезпечені. Незабезпечені віртуальні активи не посвідчують жодних майнових прав, тоді як забезпечені посвідчують майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. При цьому під забезпеченням розуміється саме посвідчення майнових прав, а не забезпечення виконання зобов'язання. Об'єкт забезпечення визначається правочином, згідно з яким створено відповідний віртуальний актив, а майнові права на такий об'єкт переходять до набувача віртуального активу. Таким чином, ознака «забезпеченості» має чітко визначений юридичний зміст і безпосередньо впливає на обсяг прав власника.

Закон № 2074-IX фіксує й інші істотні ознаки правового режиму віртуальних активів. Віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно, роботи чи послуги (стаття 4). Право власності на віртуальний актив засвідчується володінням ключем такого віртуального активу, а володіння, користування і розпорядження фіксуються у системі забезпечення обороту віртуальних активів (стаття 6).

Проблема співвідношення понять «криптовалюта», «віртуальний актив», «токен» і «цифровий актив» обумовлена відсутністю чіткого законодавчого визначення поняття криптовалюти в національному законодавстві України та різними доктринальними підходами.

Слідуючи публічно-правовій концепції природи криптовалюти як різновиду токена, який в свою чергу визначається через категорію «віртуального активу», дозволяє сформулювати ієрархію цих понять, у якій криптовалюта займає нижчий ієрархічний рівень в правовій моделі цифрових активів.

Правову природу криптовалюти досить часто розглядають як різновиду віртуального активу у формі шифрованого електронного запису, емісія та облік якого здійснюються децентралізовано на основі технології розподіленого реєстру та криптографічних алгоритмів [7, с. 11-23]. У цьому контексті «віртуальний актив» виступає як родове поняття, що охоплює різні види цифрових об'єктів, тоді як криптовалюта наділена специфічною функціональною спрямованістю – участю в обігу як засобу розрахунку або накопичення вартості. Водночас акцентується, що криптовалюта є нематеріальним благом у цифровому вираженні, яке має вартість і може використовуватися як платіжний засіб чи інструмент інвестування [2, с. 62-70].

«Цифровий актив» виконує описову функцію, фіксуючи спосіб існування об'єкта – у цифровому середовищі, тоді як «віртуальний актив» має нормативного значення та певний правовий режим. Виходячи з такого розуміння поняттям «цифровий актив» можна позначати будь-які економічні об'єкти у цифровій формі, тоді як «віртуальний актив» має більш конкретизований правовий зміст, пов'язаний із можливістю участі в

цивільному обороті. Криптовалюта в цій системі є окремим різновидом віртуального активу.

Токен є цифровим записом у інформаційній системі, який створюється за певним алгоритмом, обліковується на відповідній платформі та засвідчує майнові чи немайнові права (його правова природа визначається змістом закріплених за ним прав та функціональним призначенням у конкретному правовідношенні). Токен є формою існування віртуального активу та технічної реалізації.

Наукове обґрунтування моделей публічно-правового регулювання ринку криптоактивів є важливим напрямком дослідження проблеми правового регулювання обігу криптовалюти, оскільки саме від обраної регуляторної моделі залежить баланс між інноваційним розвитком цифрової економіки, рівнем захисту прав учасників фінансового ринку, фінансовою стабільністю держави та ефективністю протидії зловживанням і легалізації незаконних доходів.

У наукових дослідженнях простежується різна логіка втручання держави в цю сферу – від пасивного моніторингу до комплексного нормативного регулювання. Українська доктрина, аналізуючи зарубіжний досвід, виходить з того, що створення якісної та ефективної правової рамки є складним завданням, зумовленим постійною трансформацією криптоактивів і швидкістю технологічних змін.

У США діє змішана модель публічно-правового впливу. Вона поєднує підхід, за якого правила формуються через практику їх застосування уповноваженими органами, і підхід, що ґрунтується на прийнятті спеціальних законодавчих актів. У відповідних дослідженнях підкреслюється, що правова природа віртуальних активів у США визначається залежно від їх функціонального призначення, а ключову роль у цьому процесі відіграють федеральні регулятори та судова практика.

Такий підхід зумовлює відсутність єдиного універсального нормативного акту, який би комплексно врегулював ринок криптовалют, і водночас сприяє формуванню гнучкої, але децентралізованої та фрагментованої системи контролю.

Особливістю американської моделі є розподіл регуляторних повноважень між кількома органами державної влади, насамперед Комісією з цінних паперів і бірж (SEC), Комісією з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) та підрозділом фінансового моніторингу (FinCEN).

У наукових працях наголошується, що відсутність єдиного підходу до класифікації криптоактивів призводить до конкуренції юрисдикцій і формування практики, за якої статус конкретного віртуального активу встановлюється у процесі правозастосування, зокрема через судові спори.

Ця модель означає, що позиція держави у сфері правового регулювання формується не тільки через ухвалення нових нормативних актів. Вона також визначається тим, як уповноважені органи тлумачать і застосовують чинне фінансове законодавство до нових цифрових інструментів.

Отже, американська модель не є жорсткою чи ліберальною. Вона розвивається поступово: правила формуються через поєднання адміністративного контролю, судової практики та змін у законодавстві. Такий підхід дає змогу державі швидко реагувати на нові виклики та створює ризик різного тлумачення норм і невизначеності щодо правового статусу окремих криптоактивів [9, с. 391-397].

У ЄС поступово вибудовується модель повної уніфікації правил щодо ринку криптоактивів. Вона прямо пов'язана з ідеєю внутрішнього ринку як простору без внутрішніх кордонів, що закріплено у статті 26 Договору про функціонування ЄС. Раніше вплив права ЄС на сферу криптовалют був обмеженим і непослідовним. Крім того, держави-члени по-різному визначали їхній правовий статус. Це створювало ризики для єдності внутрішнього економічного простору. Саме потреба забезпечити реалізацію

чотирьох свобод внутрішнього ринку стала підставою для переходу до єдиного наднаціонального регулювання.

Концептуальним втіленням такого підходу став проект Регламенту про ринки криптоактивів (MiCA) (далі – Регламенту), основою якого визначено модель повної гармонізації. Відповідно до цієї моделі емітенти криптоактивів та постачальники послуг, пов'язаних з їх обігом, підпорядковуються безпосередньо законодавству ЄС та отримують право функціонувати на території всіх держав-членів за принципом «єдиного паспорта». Окремі національні режими щодо криптовалюти в такій моделі не застосовуються. Це зроблено для того, щоб уникнути децентралізованого правового регулювання та створити єдині правила для всього ЄС.

Водночас запропонована модель передбачає збереження загального нагляду на національному рівні, оскільки держави-члени ЄС зобов'язані призначити компетентні органи для реалізації положень Регламенту.

Таким чином, у ЄС та його державах застосовується модель повної гармонізації правил щодо ринку криптовалют. Вона означає, що замість різних національних підходів діють уніфіковані норми прямої дії. Ці правила встановлюють комплексні вимоги до емітентів і постачальників послуг. При цьому нормативне регулювання здійснюється на рівні ЄС, а нагляд – на національному рівні. Усе це спрямовано на збереження єдності внутрішнього ринку та підвищення правової визначеності [8, с. 70-76].

Імплементация міжнародних стандартів у сфері регулювання криптовалют та гармонізація національного законодавства з правом ЄС в українській науковій доктрині розглядаються як стратегічний напрям розвитку фінансово-правового регулювання [8, с. 70-76]. У цьому контексті імплементация міжнародних стандартів означає не механічне запозичення норм, а інтеграцію європейської моделі у національну правову систему з урахуванням її інституційної специфіки.

Українські дослідження підкреслюють, що європейський Регламент про ринки криптоактивів (MiCA) розглядається як найбільш повна та системна модель регулювання, яка враховує фінансову природу різних видів криптовалют та встановлює прозорі правила їх обігу. Саме тому імплементация положень Регламенту визначається як орієнтир для вдосконалення національного законодавства та формування передбачуваного регуляторного середовища [10, с. 114-128].

Гармонізація з правом ЄС у цій сфері передбачає приведення норм щодо ліцензування, фінансового моніторингу, захисту споживачів та нагляду за ринком у відповідність до європейських стандартів, що, своєю чергою, сприятиме інтеграції України до внутрішнього ринку цифрових фінансових активів.

Водночас у наукових працях звертається увага на значення судової практики європейських інституцій як важливого чинника становлення правового регулювання криптовалют. Практика Суду ЄС та Європейського суду з прав людини відіграє роль у подоланні законодавчої невизначеності та формуванні підходів до визначення правової природи криптовалют [3, с. 114-128].

Таким чином, гармонізація з правом ЄС охоплює не лише імплементацию нормативних актів, а й врахування доктринальних та прецедентних підходів, які формують європейський правовий простір у сфері цифрових активів [8, с. 70-76].

Висновки

Отже, аналіз правової природи криптовалют дає можливість сформулювати її визначення як нематеріального цифрового активу у формі електронного запису, що функціонує на основі технології розподіленого реєстру (DLT), який має економічну вартість і виступає самостійним об'єктом приватно-правових та публічно-правових відносин. Її правова природа охоплює платіжну, інвестиційну та накопичувальну

функції, що зумовлює складність правового регулювання та необхідність комплексного підходу до регулювання.

Водночас чітке розмежування правових категорій має важливе значення для формування послідовної доктринальної та нормативної моделі. Поняття «цифровий актив» відображає найбільш загальну характеристику об'єкта, який перебуває у цифровій формі; «віртуальний актив» конкретизує його як об'єкт правовідносин у сфері обігу; «токен» – технічний спосіб фіксації та реалізації прав; «криптовалюта» є окремим видом віртуального активу з притаманною їй природою та функціями.

Імплементация міжнародних стандартів у сфері криптовалют розглядається як системний процес адаптації національного законодавства до європейської моделі регулювання, заснованої на принципах правової визначеності, прозорості та забезпечення фінансової стабільності. Гармонізація з правом ЄС передбачає не окремі точкові зміни, а системне оновлення фінансово-правових механізмів публічного нагляду, удосконалення фінансового (податкового, бюджетного, емісійного) регулювання та запровадження єдиних правил функціонування ринку, що відповідають *acquis* ЄС. У цьому контексті розвиток національної правової системи у сфері віртуальних активів має здійснюватися з урахуванням як національної правової доктрини (наукових напрацювань), так і європейських правових підходів, що забезпечить узгодженість, передбачуваність та ефективність публічно-правового регулювання суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Закон України від 17 лютого 2022 року № 2074 ІХ «Про віртуальні активи» (*не набрав чинності*). *Голос України*. 2022. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Дуравкін П. М. Правове регулювання використання та обігу криптовалют як різновиду віртуальних цифрових активів у контексті оподаткування. *Право України*. 2024. № 4. С. 62-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2024_4_9
3. Ковалевич І. І. Значення судової практики європейських інституцій в питанні становлення правового регулювання відносин у сфері криптовалют. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2023. Вип. 65. С. 34-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2023_65_9
4. Марченко В., Домбровська А. Деякі аспекти правового врегулювання обігу криптовалют в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2023. Вип. 80(1). С. 203-210. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_80\(1\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_80(1)_32)
5. Мічурін Є. О., Мічурін І. Є. Криптовалюта в Україні: проблеми визнання, визначення правової природи та обмежень. *Форум права*. 2021. № 2. С. 46-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
6. Патачиц Н. О., Філатова Білоус Н. Ю. Перспективи визначення правового режиму криптовалют у вітчизняному цивільному законодавстві з урахуванням досвіду зарубіжних країн. *Форум права*. 2021. № 2. С. 62-77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
7. Подцерковний О. П., Могил Л. С. Щодо потреб застосування теорії правової фікції для визначення поняття криптовалюта. *Економіка та право*. 2023. № 1. С. 11-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpr_2023_1_4
8. Стрілець Б. В. Сучасний стан та перспективи правового регулювання криптовалют у Європейському Союзі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 2. С. 70-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2022_2_13

9. Цимбалюк А. І. Моделі правового регулювання криптовалют у США: перспективи адаптації в Україні. *Аналітично порівняльне правознавство*. 2025. № 4(2). С. 391-397. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2025_4\(2\)_66](http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2025_4(2)_66)
10. Шкильов Д. Д., Тищенко О. І. Фінансово правове регулювання функціонування ринку криптовалют в Україні. *Вісник соціально економічних досліджень*. 2024. № 1 2. С. 114-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2024_1-2_11